

Itä-Suomen hovioikeus**Lausunto**

2.12.2024

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle HE 152/2024 vp laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta

Viite: Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 22.11.2024

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Itä-Suomen hovioikeudelta lausuntoa asiakohdassa mainitusta hallituksen esityksestä.

Itä-Suomen hovioikeus esittää lausuntonaan seuraavan.

Esityksessä ehdotetaan ns. hyppyvalituslupamenettelyn ja ennakkopäätöskysymysmenettelyn käyttöön ottamista sen turvaamiseksi, että korkeimmalla oikeudella olisi nykyistä paremmat mahdollisuudet antaa ennakkopäätöksiä. Esityksen taustasyynä on se, että korkeimman oikeuden mahdollisuudet huolehtia lainkäytön yhtenäisyydestä ja ohjata oikeuskäytäntöä ovat heikentyneet hovioikeuksissa sovellettavan jatkokäsittelylupajärjestelmän käyttöön ottamisesta ja korkeimpaan oikeuteen saapuneiden valituslupa-asioiden määrän laskemisesta johtuen. Tähän johtanutta kehitystä on selostettu hallituksen esityksessä seikkaperäisesti ja oikeaan osuvalla tavalla.

Itä-Suomen hovioikeus pitää tärkeänä, että korkeimmalla oikeudella on aito mahdollisuus huolehtia lainkäytön yhtenäisyydestä ja oikeuskäytännön ohjaamisesta. Hallituksen esityksessä ehdotettujen lakimuutosten toteuttaminen selvästi parantaisi korkeimman oikeuden mahdollisuuksia huolehtia tästä tehtävästään. Kuten hallituksen esityksen perusteluissa kerrotaan, ne vaikuttaisivat myös myönteisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen lainkäytössä.

Itä-Suomen hovioikeus kannattaa hallituksen esityksessä ehdotettujen lakimuutosten säätämistä sellaisenaan.

Ehdotettu hyppyvalituslupamenettely paitsi parantaisi korkeimman oikeuden mahdollisuuksia huolehtia perustehtävästään myös sitä sovellettaessa yleensä johtaisi asianosaisten oikeusturvan kannalta nykyistä parempaan lopputulokseen nopeuttaessaan prosesseja merkittävästi. Esimerkiksi hallituksen esityksessä

mainituissa korkeimman oikeuden ennakkopäätöksissä KKO 2020:94 ja KKO 2023:94 käsitellyssä asiassa, joka siis eteni kahteen kertaan korkeimman oikeuden käsiteltäväksi, hyppyvalituslupamenettelyllä prosessin kokonaiskesto olisi saattanut lyhentyä yli kahdella vuodella. Menettely voi käytännössä jouduttaa myös muita saman oikeusongelman sisältäviä oikeudenkäyntejä kuin sitä, jossa menettelyä sovelletaan.

Ehdotettu ennakkopäätöskysymysmenettely on periaatteellisesti merkittävä muutos vakiintuneeseen käsitykseen ennakkopäätösten tekemisestä ja niiden käyttämisestä lainkäytössä. Käräjäoikeudella tai hovioikeudella ei olisi enää toimivaltaa arvioida sen ratkaistavana olevan asian tosiseikkojen soveltuvuutta lakiin siltä osin, kuin korkein oikeus on tuossa asiassa ratkaissut kysymyksen ennakkopäätöksellään, vaan prejudikaatti olisi asiassa sitova. Hallituksen esityksen perusteluissa on seikkaperäisesti selostettu muutoksen vaikutuksia oikeusastejärjestykseen ja sen suhdetta vakiintuneeseen oikeuslähteoppiin. Itä-Suomen hovioikeus pitää perusteluja näiltäkin osin asianmukaisina ja oikeaan osuneina. Hovioikeuden arvion mukaan myös ennakkopäätöskysymysmenettelyllä olisi myönteisiä vaikutuksia oikeudenkäyntien joutuisuuteen.

Ottaen huomioon, että ehdotettujen uusien menettelymuotojen soveltamisala jää oikeudenkäyntien ja muutoksenhakujen kokonaisuudessa suuresta merkityksestään huolimatta kuitenkin määrällisesti vain marginaaliseksi, ei uudistuksen voi katsoa murentavan vakiintunutta oikeusastejärjestystä tai merkitsevän asianosaisten muutoksenhakumahdollisuuksien merkittävää kaventumista. Ehdotuksessa on myös asianmukaisesti otettu huomioon asianosaisten oikeusturvan takeet ehdotettuja menettelyjä käytettäessä.

Ehdotuksen mukaan korkeimman oikeuden on tehtävä päätös ennakkopäätöskysymyksen ratkaistavaksi ottamisesta ja ratkaistava ennakkopäätöskysymys ilman aiheetonta viivytystä. Hovioikeus pitää ehdotettua säännöstä tarpeellisena, sillä asianosaisten kannalta on tärkeää, että oikeudenkäynti ei kohtuuttomasti veny ennakkopäätöskysymysmenettelyä käytettäessä. Ottaen huomioon korkeimman oikeuden tehtävä toimia ennen muuta ennakkopäätöstuomioistuimena, ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista säätää menettelyn kestolle tätä tarkempaa aikarajaa.

Presidentti

Antti Savela